

LAMPÉ LÁSZLÓ

KENÉZY GYULA, A DEBRECENI EGYETEM ELSŐ ORVOS REKTORA

GYULA KENÉZY, THE FIRST PHYSICIAN RECTOR OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN. Gyula Kenézy, the Medical Officer of the free royal city of Debrecen and the Director of the Midwife Training Institution was the the motivation behind the movement with the aim to establish the third whole university in Hungary in Debrecen with a medical faculty. Without his work, there would have not been a university in Debrecen for a long time. After the establishment of the university, he was appointed as the Commissioner of the construction and as the first obstetrician professor. Based on his unquestionable merits, he had received the post of the Rector from the Medical Faculty. In his former residence a museum named after him was established.

Hajdúszoboszlótól Budapesten át Debrecenbe

Hajdúszoboszlón született 1860. január 4-én. Édesapja Kenéz János szabómester (nem tudjuk, hogy az „y” hogyan és mikor került a vezetéknevbe), édesanyja Debreceni Zsuzsanna szülész nő volt.

Iskolai tanulmányait szülővárosában, Debrecenben a Református Kollégiumban és Késmárkon végezte. Sokoldalú tehetségével tekintélyt vívott ki diáktársai és tanárai előtt is. Eredményesen sportolt, szeretett énekelni, és több hangszeren játszott.

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. Már orvos korában tagja volt Mihálkovics professzor anatómiai intézetének, elsajátította a hisztológiai módszereket, és harmadévesként kórbonctani pályázaton második díjat nyert. További pályázatát, amelyet Makara Lajossal (később a sebészet professzora Kolozsváron) együtt dolgoztak ki, első díjjal jutalmazták. Doktori oklevelet 1883. november 10-én kapott.

Sikeres szülészeti vizsgáját értékelve, Kézsmárszky Tivadar professzor, a klinika igazgatója meghívta intézetébe, ahol még a doktori diploma megszerzése előtt osztályvezetői beosztást ért el. A professzor szép karriert jósolt tehetséges és szorgalmas munkatársának, Kenézyt azonban a klinikai munka nem elégítette ki. Telve volt tenni akarással, nagy és merész elképzelésekkel és segítőkészséggel. Tudta, hogy adottságaira sokkal nagyobb szükség van az egészségügyi és szociális szempontból elmaradott régióban, a Hajdúságban. A múlt század kezdetén az anyai szülészeti halálozás 1–4% (!) volt, a

csecsemőhalálozás pedig 25% (!). Kevés volt az orvos, de bábát is csak a tehetősebb családok vehettek igénybe. A kisebb településeken tapasztalt asszonyok, legjobb esetben ún. cédulás bábák segítettek a szüléseknél. (Cédulás bába azt jelentette, hogy aki a tisztifőorvos előtt sikeres vizsgát tett, erről „cédulát” kapott, és hivatalosan is gyakorolhatta a bábáságot.) Kenézyt ezek a gondok és a szociális problémák jobban foglalkoztatták, mint a klinikai karrier.

Debrecenben telepedett le 1885. április 1-jén, és gyakorló orvosi munkát vállalt, de hamarosan kerületi orvos, majd a megye tisztifőorvosa lett. Ez a beosztás már lehetőséget adott szárnyaló terveinek. Fáradhatatlan volt a feladatok megoldásában, és boldoggá tette, ha egyszerre több tennivalóval kellett megbirkóznia. Az egyik munkával pihente ki a másik fáradalmait. Elképzeléseit nagy lelkesedéssel és energiával terjesztette és népszerűsítette. A szakemberek és döntéshozók megnyerésén kívül a lakosság támogatását is igyekezett megszerezni. 1884-ben vette feleségül gelei Bársony Lujzát, Bársony János (később az I. Sz. Női Klinika igazgatója) lányát, aki mindvégig hűséges segítőtársa volt. Egy lányuk született 1886-ban, Lujza Erzsébet, férje dr. Kovács Gábor jogász professzor.

Legsürgősebb tennivalónak tartotta egy bábaképző intézet létrehozását. A Debrecenhez hasonló méretű nagyvárosok többségében már évtizedekkel korábban építettek bábaképző intézeteket: 1770 Nagyszombat (1783-ban Budapestre költözött), 1775 Kolozsvár, 1809 Nagyszében, 1873 Nagyvárad és Pozsony, 1884 Szeged és Ungvár.

A Bábaképezde terveit Kenézy dolgozta ki a rá jellemző nagyvonalúsággal és tisztánlátással. Az akkor legkorszerűbb bábaképezde 1896-ban készült el, épületében kapott helyet a város „központi laboratóriuma” (kémiai, bakteriológiai és szövettani vizsgálatokat végeztek nemcsak a kórházi ápoltak, hanem a város betegei számára), és az épület alkalmas volt évekkel később az egyetemi klinika feladatainak ellátására is. A bábaképzés megindulásával rövidesen statisztikailag bizonyítottan javult a szülészeti ellátás eredményessége. Az is javította az ellátás színvonalát, hogy ellenőrizte a községekben, falvakban dolgozó bábák munkáját, és felkarolta a területi ellátást, a terhesgondozás megszervezésével. A szülészeti részleg mellett nőgyógyászati osztályt is berendezett a kor színvonalán lévő műtővel. A bábaképezde a Tiszántúl egyik legfontosabb egészségügyi központja lett, amelyet távoli vidékekről, még Erdélyből is felkerestek a gyógyulásra váró betegek. A 36 éves Kenézy Gyula lett a 80 ágyas Bábaképezde igazgatója, nem sokkal később a Városi Kórház igazgatója.

A Bábaképezde távolból

Kenézy végzett bábák között

Az országban elsőként megvalósította a csecsemővédőnő képzést, és ezzel megelőzte korát, hiszen az Országos Stefánia Szövetségben, majd a Zöldkereszt szervezésében csak évek múlva indult meg a hivatalos védőnőképzés. Javaslatára bővítették a Bem-téri

kórházat, építettek több pavilont, és fejlesztették a betegellátás színvonalát. Megépítették az Állami Gyermekmenhelyt és az ún. Szegényházat. A Gyermekmenhely a szociális tennivalókon kívül később az orvosképzés céljait is szolgálta, a Szegényház pedig sok otthontalannak nyújtott emberséges elhelyezést és ellátást. Hasonló jelentőségű volt a város közegészségügyének fejlesztése, a vízvezeték-hálózat és csatornarendszer kiépítése. Kivette részét a tervezésből és a talajvíz vizsgálatokból is.

Érdeklődése és aktivitása kiterjedt az egészségügyön kívül is sok területre. Főtitkára volt a Csokonai Körnek, elnöke a Debreceni Szabad Iskolának, ügyvezető elnöke a Debreceni Gyermekvédő Egyesületnek, elnöke az Erzsébet Malomnak, az első Debreceni Gőz-Cukorgyárnak, a Reichmann Ármin-féle Kőbánya Rt.-nek, és tagja volt a Városi Színház Bizottságnak, a Zenekedvelők Körének, a Kossuth-szobor Bizottságnak. Elnöke volt a debreceni Orvos-Gyógyszerészek Egyletének. (A felsorolás nem teljes.)

Kenézy mint sportvezető

Képességeiből és energiájából jutott a sportnak, a sport fejlesztésének is. – A Debreceni Torna Egylet (DTE) 1867-ben alakult. Irányításában a város vezetői is részt vettek, és csatlakozott hozzájuk Kenézy Gyula is, 1894-ben egyhangú szavazással elnökké választották. Terveivel, szorgalmával új lendületet kapott a város sport élete. Kezdeményezésére a város egy nagyobb telket adott tornacsarnok építéséhez a Péterfia utcán, a mai Bem tér 9 sz. alatt. Az épület falán emléktábla emlékeztet a II. világháborúban elpusztult létesítményre. A Stegmüller Árpád építész irányításával felépült tornacsarnokot 1896. szeptember 1-jén adták át rendeltetésének, s azt Kenézy Gyula elnök vette át. Napokon belül megalakult a tornász, kerékpáros, vívó, birkózó szakosztály, és rangos versenyeket rendeztek. Hamarosan országosan kiemelkedő sporteredmények születtek. Olimpiai bajnok lett Gyarmati Olga atléta, Kárpáti Károly birkózó, ezüstérmes Békessy Béla vívó, Mogyorósi-Klencs János, Nagy Margit tornászok, bronzérmesek Mogyorósi-Klencs János, Nagy Margit, Tóth Lajos, Sántha Lajos, Törös Olga tornászok. Nem sokkal később a gyermekek és a nők számára biztosítottak lehetőséget a rendszeres tornához. Kenézy további javaslatára a Nagyerdőn sportcentrum (Nagyerdei Sporttér) létesült – ahol futballpálya, kerékpár- és tenispálya, labdázótér, súly- és diszkoszdobó hely adott lehetőséget a sportoláshoz. Az ünnepélyes átadás alkalmával (1902-ben) kezdetét vette a „rúgó-labda” sport, ami napjainkig is az egyik legnépszerűbb sportág.

Ezt a korábban alig remélt fejlődést Kenézy hihetetlen igyekezetén kívül azzal tudta elérni, hogy kiváló kapcsolatokat épített ki a város vezetőivel, jelesen Simonffy Imre polgármesterrel, és az őt követő Kovács Lajossal, akik Kenézyhez hasonlóan a város fejlesztését szívügyüknek tekintették.

Kenézy ezekkel az intézkedésekkel és eredményekkel általános elismerést és tekintélyt vívott ki, amit bizonyít az 1912. évi Képes Kalendáriomban megjelent vélemény

is: „...városunk közönsége tisztelettel és szeretettel veszi körül Kenézy Gyula dr. nemes egyéniségét, és benne városunk egyik legértékesebb munkaerejét becüli. ...Legyen élete továbbá is áldásos és hasznos, és érje meg eszméinek győzelmét minden vonalon”.

Összefogás az egyetem létesítéséért

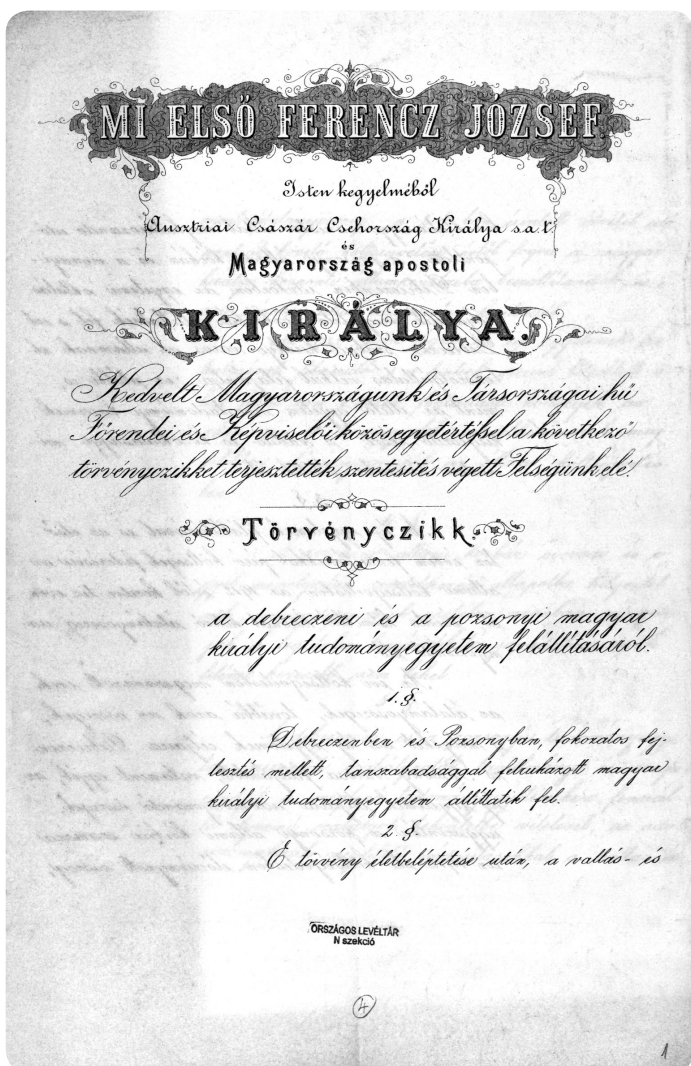
A Pázmány Péter által Nagyszombatban alapított háromfakultásos egyetemet orvoskarral egészítette ki Mária Terézia 1770-ben. Innen 1777-ben Budára, 1784-ben Pestre költöztették. Az orvosképzés néhány évtized után megközelítette a nyugat-európai, mindenekelőtt az osztrák orvosképzés színvonalát. Vezető professzorai (Balassa, Schöpf, Semmelweis) méltó kortársai voltak a bécsieknek. Egy második egyetem létesítésére száz évvel később, 1870-ben Török József – Debrecen első akadémikusa – tett javaslatot. A nagy múltú Református Kollégiumban a hittudományok, a bölcsészet, majd a jogtudományok felsőfokú oktatása után, a 18. században természettudományokat is tanítottak. Az igény realizálását könnyű volt magyarázni: az ország, különösen a kelet-magyarországi régió szociális-egészségügyi elmaradottsága, az orvosok hihetetlenül kevés száma, stb. Több mint száz év távlatából megítélve is a személyi feltételek adottak lettek volna az elinduláshoz, elegendő, ha Csapó Józsefre, Hatvani Istvánra, akár Kazay Sámuelre gondolunk. Az egyetemalapítás gondolata több ok miatt hiúsult meg. Leküzdhetetlen akadályt jelentett az a kezdeti terv, hogy az akkor 350 éves Református Kollégium alapjait tekintve protestáns egyetem létesüljön. Török József megfogalmazása szerint: „Debrecen a legvirágzóbb főiskola földrajzi helyzete is predestinálja egyetemmé alakításra”. A város és a protestáns egyház vezetői protestáns egyetemért harcoltak. A református zsinat még gyűjtést is szervezett 1891-ben az egyházi fennhatóságú egyetemért. A bécsi udvar erről azonban hallani sem akart. Minden bizonnyal ez is magyarázata volt annak a ténynek, hogy a második egyetem Kolozsváron jött létre.

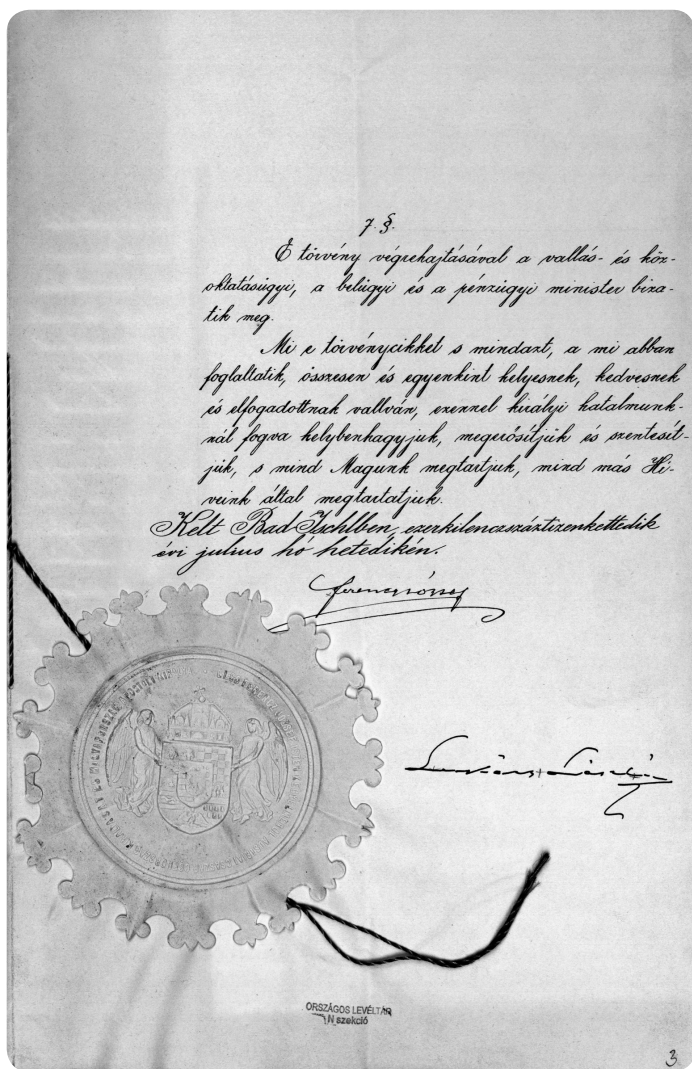
Kenézynek még ezzel a nehézséggel is meg kellett küzdenie. A harmadik egyetem létesítésének igénye továbbra is felszínen maradt. Nemcsak a helyi notabilitások hangoztatták annak szükségességét, de Markusovszky Lajos, Fodor József, Korányi Frigyes 1883-ban, később Váczy János római katolikus képviselő, Reichmann Ármin izraelita hitközségi elnök és Szabó Kálmán országgyűlési képviselő is. Mindez a háromkarú (teológia, bölcsészkar, jogi kar) érdekében történt, és létrejött az Egyetemi Bizottság. Mindannyian tudták, hogy orvoskar nem hiányozhat az univerzitásból. Kenézy Gyula, a Bábaképezde igazgatója volt az, aki ezt az igényt világosan megfogalmazta, és határozottan képviselte. „Debrecenben rendelkezésre áll a magyar nép ős ereje, s ha lehet különleges magyar kultúráról beszélni, az legkönnyebben Debrecenből indulhat fejlődésnek”. Közben Kenézy erőfeszítései nyomán a város vezetői lemondtak a tervezett egyetem egyházi státusáról, és állami univerzitás mellett érveltek. Bölcs elhatározásuk helyességét az élet igazolta rövid- és hosszútávon egyaránt.

Küzdelem az orvoskar megvalósításáért

Kenézyt az egyetem, s ezen belül az orvoskar létesítéséért folytatott kitartó munkásságának elismeréseként 1908-ben kinevezték egyetemi rendkívüli tanárrá, 1914-ben pedig egyetemi nyilvános rendes tanári címet kapott. 1916. november 27-én kinevezték a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika igazgatójává. Évekkel korábban, mint a többi egyetemi intézet és klinika professzorát.

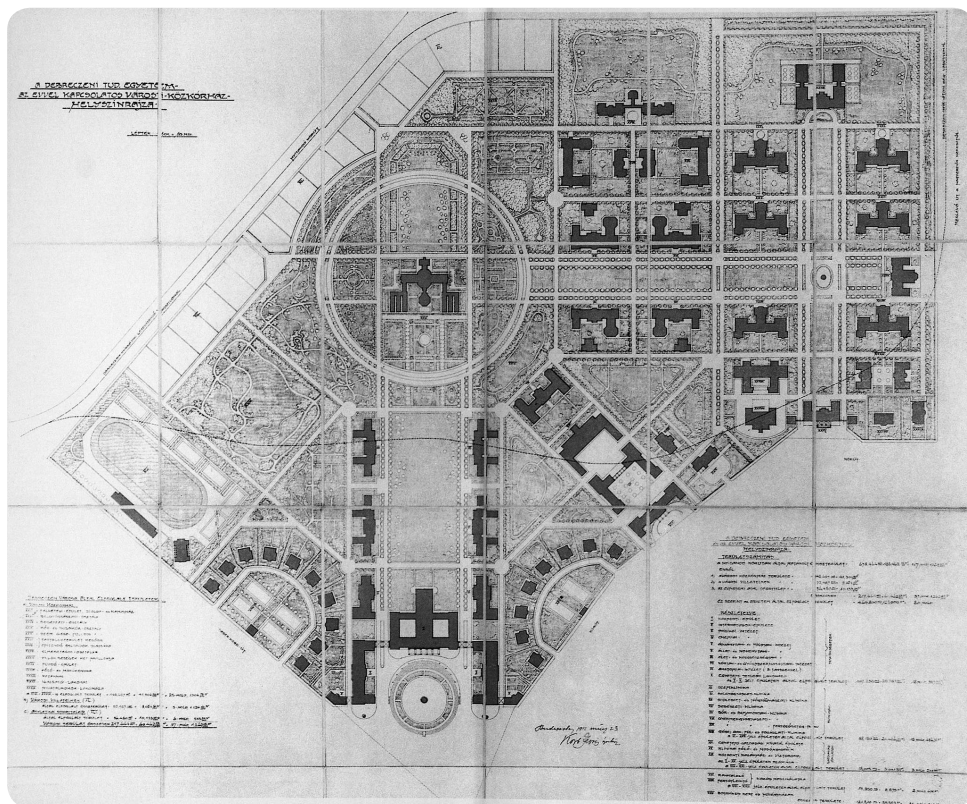
Sok és sokféle tárgyalás után, 1912-ben megszületett a rendelkezés négykarú egyetem felállítására (XXXVI. törvénycikk).

A törvénycikk eredeti példányának első és utolsó lapja

Az eredményesség elérésében nagy jelentősége volt Szabó József városi főszámvevő már 1896-ban megfogalmazott javaslatának. Az orvosi fakultás megvalósítása érdekében a város bocsássa a létesítendő egyetem céljaira a Bábaképezdét, a Városi Kórházat, és ami a legfontosabb, a megfelelő építési területet. Ezt az ajánlást a Városi Törvényhatósági Bizottság 1908-ban fogadta el és elhatározta, hogy felépített 12 intézetet, egy központi egyetemi épületet, gépházat és kazánházat, és felajánlott épületenként (osztályonként) 5000 koronát, továbbá 112 hold területet a Nagyerdő város közeli részén, évszázados lombos fák között. A területet Kenézy jelölte ki.

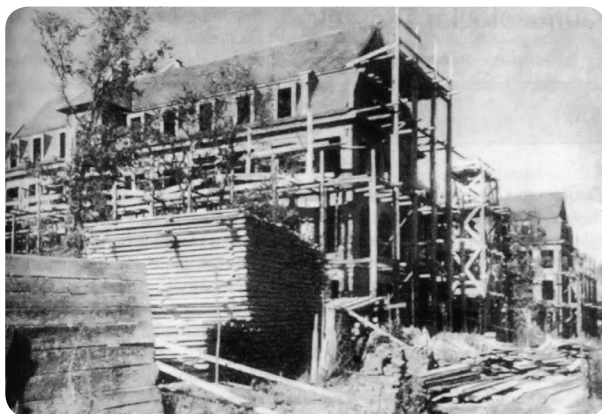
A Klinikák eredeti helyszínrajza

A XXXVI. törvénycikk megfogalmazta az engedélyt, és Ferenc József aláírásával szentesítette azt. A munka irányítása elsősorban Kenézy Gyulára hárult, miután 1908-ban kinevezték az egyetemi építkezéseket irányító Állandó Egyetemi Bizottság elnökévé. Egyik dolgozatában a következőket írja: „Megállapodtunk abban, hogy mind a négy fakultást egy telepen, a Nagyerdőben helyezzük el. Így a másik három kar hallgatói is állandóan érintkezve az orvosi- és a természettudományi karok hallgatóival, megismerik a természettudományos alapon álló világbölcséletet is. Már akkor terveztük, hogy a hallgatóknak vitaesteket rendezünk tanárai vezetése alatt. Az egyetemi oktatást is szükségesnek látjuk más alapokra fektetni. Szükségesnek látjuk, és megvalósítani kívánjuk, hogy a tanár minél intenzívebben és közvetlenebbül érintkezzen a hallgatókkal, hogy a tanár ne csak a katedra magasságából nyújtson szakmai tudásából, szükséges, hogy ne csak oktassa, de életével, példamutatásával, élettapasztalataival, mint idősebb bátyja, vagy atya nevelje is a hallgatókat. Hogy ezt lehetővé tegyük és megkönnyítsük, ezért kívánjuk a tanári lakásokat és az internátusokat is az egyetemi telepen elhelyezni. Önként érthető, hogy az egyetemi telepen létesíteni kívánunk minden olyan intézményt,

amely a hallgatók testi és szellemi nevelését szolgálja, pl. a sportpályákat is”. – Az idézet minden gondolata, minden szava széles látókörű, igazi vezető egyéniség terveit ismerteti.

Majd így folytatja: „az egyetemet közművelődési fő tényezőnek is tekintem. Ezért még azt is tervezzük, hogy a telep arra rendelt helyiségeiben ismeretterjesztő felolvasásokat, előadásokat, tanfolyamokat is rendezünk. Időről időre pedig olyan mulatságokat, amelyeken a város és a környék lakossága is részt vesz. Ezen az úton az idegenből hozzánk szakadt hallgató is érzi a családi tűzhely melegét, és az egyetem nevelő, nemcsináló hatással lesz a környék és a város lakosságára is”.

Az építkezés

Az épülő szülészet

A félkész főépület

Az egyetemi telep és az épületek tervezése 1912-ben megkezdődött, az építkezés előkészítése pedig 1913-ban Korb Flóris építőművész tervei alapján. Kenézy mint az Egyetemi Állandó Bizottság elnöke Korb Flórisal egybehangzóan öt részre bontották az építkezés menetét: első az orvoskari telep, második a központi épület, a könyvtár és a természettudományi épületek, harmadik a botanikus kert és az üvegház, majd a professzori lakások és az ifjúsági sporttelep. Kenézy mint az Állandó Bizottság elnöke nemcsak „elvileg” irányított az íróasztal mellett, hanem nap mint nap végigjárta az építési területeket, és figyelme kiterjedt a munkamenet haladására, annak minden részletére és a munkát végző és ellenőrző szakemberek megfigyelésére. Érdeklődéssel kísérte az építési anyagok, berendezési tárgyak megrendelését, beszerzését, raktározását. Mindenütt nyitott szemmel járt. Szemtanú elmondása szerint, amikor a folyosók, a műtők és sok más helyiség műkö burkolatát lerakták, a pallér (ma minőségellenőrnek neveznénk) egy teniszlabda méretű vasgolyóval és egy erős kalapáccsal járta végig a munkaterületet és a golyót gurítgatta. Ahol a golyó megpattant, ott lecsapott a kalapáccsal, és ott fel kellett szedni a műkö lapokat, és hibátlanul újra rakni azokat. Kenézy mindezeket és a hasonló folyamatokat ismerte, ellenőrizte, a jó és rossz teljesítményeket szóvá tette. A kitűnő tervezésnek és építészmérnöki tevékenységnek és persze az Építési Bizottság elnöke folyamatos odafigyelésének köszönhető, hogy az azonos stílusban elkészült intézetek, klinikák kitűnő minőségűek. A parketta mindenütt több mint 80 év után is kifogástalan, miként a burkolólapok a folyosókon, és ugyanez vonatkozik a nyílászárókra, berendezési tárgyakra is.

Az orvoskar megalapítása

A négy kar közül elsőként a hittudományi már 1914-ben, a világháború második hónapjában megnyílt a Református Kollégium épületében, és hamarosan megkezdődött az oktatás a másik két karon is, nem csekély nehézségek közepette. Legsúlyosabb gondok az orvoskar előtt tornyosultak, de éppen Kenézy Gyula erőfeszítéseinek eredményeként jó ütemben haladt a Klinikatelep építése, 1918. október 19-én pedig megalakult az Orvostudományi Kar, felavatták az orvosi fakultást. Az alapító négy professzor Kenézy Gyula, Verzár Frigyes, Orsós Ferenc és Vészi Gyula volt. Az eseményt jegyzőkönyvben rögzítették: „A Debreceni Egyetem Orvosi Karának mai megalakulása legfőképpen Kenézy Gyula öméltségére fáradhatatlan munkásságának köszönhető, mely lehetővé tette, hogy minden nehézség dacára, a háború közepette is megvalósuljon a magyar kultúrának ez a vívmánya”. Alig néhány hét múlva váratlan tragédia történt: Az egyik alapító, Vészi Gyula professzor, szinte még el sem foglalta hivatalát, és influenza („spanyolnátha”) következtében elhunyt.

Verzár Frigyes

Orsós Ferenc

Vészi Gyula

A professzori kar összeállítása csaknem reménytelennek látszott. Ugyanebben az időben a pozsonyi egyetem felállítása is napirenden szerepelt, és oda a vezető tanárok a tervek szerint Budapestre kerültek volna. További lehetőségként maradt a kolozsvári egyetem oktatói közül a választás. A trianoni békediktátum árnyékában Kolozsvárról menekülni kényszerültek, de csaknem mindannyian Szegedre távoztak. Csak Benedek László ideg- és elmegyógyász professzor jött Debrecenbe.

Ebben a nehéz helyzetben ismét megmutatkoztak Kenézy Gyula vezetői erényei. Ismerte a helyőrség laboratóriumának tehetséges vezetőjét, Verzár Frigyeset, és őt bízta meg az Élettani és a Kórtani Intézet megszervezésével. Vele együtt kitűnő professzori gárdát hívott Debrecenbe: az Anatómiai- és Biológiai Tanszékre Huzella Tivadart, a Gyógyszertanra Belák Sándort, a Patológiára Orsós Ferencet, a Szemészetre Blaskovich Lászlót majd Kreiker (Kettesy) Aladárt, a Röntgen Intézetbe Elischer Gyulát, a Bőrgyógyászatra Neuber Edét, a Belgyógyászatra Csiky Józsefet, a Gyermekgyógyászatra Szontagh Félixet, a Fül-orr-gégére Verzár Gyulát. A Szülészet-Nőgyógyászatra Kenézyt már korábban, 1914-ben egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki.

Az általa kiválasztott és összeállított professzori kar kiválóságát az is bizonyítja, hogy a harmincas években közülük hat professzort más egyetemekre meghívtak: Orsós Ferencet, Benedek Lászlót, Belák Sándort, Huzella Tivadart, Neuber Edét Budapestre, Verzár Frigyeset pedig Svájcba.

A professzori kar kiválasztására jól jellemzi Kenézy gondos eljárását Kettesy Aladár professzor visszaemlékezése egy, a sorok írójához küldött levélben.

Debrecen, 1978, július 13

Kedves László!

Köszönöm az 1977-es "Évkönyv" elküldését. Nagy érdeklődéssel néztem végig. Melegen és őszintén gratulálok hozzá!

Persze rám legnagyobb benyomást a Kenézy-arckép és megemlékezés gyakorolt. Úgy kerültem 1921-ben Debrecenbe, hogy egyszer azon a nyáron, még Budapesten, ünnepi ruhában át kellett mennem az egyik belklinikára, ahol az egyik szőnyegekkel bélelt szobában egy számomra ismeretlen idősebb urnak mutattak be, aki leültetett és úgy 15 percig beszélgetett velem, azután jóindulatu kéafogással elbucszott tőlem. Jóval később tudtam meg, Kenézynek kellett engem megmutatni, mert az ő "placetje" nélkül nem kerülhettem volna Debrecenbe. Később tudtam meg azt is, hogy ő olyan hatalom volt Debrecenben, akinek a hozzájárulása nélkül egy hajdu kabátjának a gombját se lehetett felvarrni.

Azután halála napjáig majd mindennap találkoztam vele. Osodálatos kari ülések voltak, amikor a professzorok "elrágták a sz szijat", mert titkos szavazásokon leszavazták. Halálosan meg volt bántva, mikor a minisztérium őt nyugalomba merte küldeni és a magának épített "Kenézy-villát" el kellett hagynia. De nagy egyéniség volt, az kétségtelen. Engem mindig jóindulattal kezelt, pedig tudta, hogy Zempléni Vilmos, egyik bábaképezdei orvosa, akire nagyon megharagudott és intézetéből eltávolított, jóbarátom és vadász-társam volt. Hobbyja a hegezőkészítés volt, remekül berendezett műhellyel.

Mégegyszer köszönve kedvességedet

meleg barátsággal üdvözl

Kettyes Aladár

Kettyes professzor levele

A legtöbb tennivaló és feladat még ezután következett. Az elvesztett háború, a trianoni békediktátum és az ország kifosztása következtében támadt hihetetlen gazdasági nehézségek akadályozták az építkezést. A rendelkezésre álló alapítványi és egyéb összegek elértéktelenedtek, egyedül az a pénz maradt meg, amit Kenézy józan előrelátásból az építkezéshez szükséges anyagokba fektetett. A súlyos gondok ellenére 1918 nyarán elkészült a felvételi épület, a központi gépház, a mosoda, a központi konyha. Több klinika épülete is tető alá került, de a befejező munkálatokkal várni kellett.

A 20. század talán legnehezebb gazdasági és politikai időszakában, 1919–1920-ban töltötte be a rektori feladatokat, mint az egyetem hatodik rektora és első orvosrektora. (Beszámoló az 1918–1920. tanévről.) Erre az időszakra esik a nyári orvosi tanfolyam, amelyen közel 200 hallgató vett részt. Átminősítették a Bábaképezdét egyetemi Szülészeti- és Nőgyógyászati Klinikává, megteremtették a feltételeket, hogy az orvosi fakul-

tást – ideiglenes helyiségekben – még 1919-ben megnyissák. A DEMKE épületén kívül a helybeli csapatkórházat, a Gyermekmenhelyt, az Augustza Szanatóriumot, a Városi Közkórházat is igénybe véve a Kar október 28-án jelentette, hogy minden előkészület megtörtént az előadások megkezdéséhez. A VK miniszter megadta az engedélyt, és az 1919–1920 tanévre megbízta Issekutz Béla kolozsvári tanárt a gyógyszeretan, Csiky József budapesti magántanárt a belgyógyászat, Géber János kolozsvári magántanárt a bőrgyógyászat, Ditrói Gábor kolozsvári magántanárt a természet és Ádám Lajos budapesti magántanárt a sebészet előadásainak megtartásával. Mire azonban a kinevezések megtörténtek, a románok Budapestről kivonultak, és a nevezettek nem kaptak utazási engedélyt. Egyedül Issekutz Béla érkezett meg.

Erre az időszakra esett dr. Szentpétery Imre budapesti egyetemi magántanár kinevezése a Bölcsész–Nyelv és Történettudományi Karon a Közép- és Újkori Tanszékre ny. r. tanárrá. Kilátásba helyezték Matematikai–Természettudományi Kar megszervezését. Sürgették Francia Nyelv és Irodalmi Tanszék felállítását is. Létrehozták viszont a Török Nyelvi és Irodalmi Tanszékét, dr. Pröhle Vilmos professzor ny. r. tanár vezetésével. Az 1918–1919 tanévben kapott egyetemi magántanári képesítést dr. Gyulai Ágost, dr. Zivuska Jenő és az 1919–1920-as tanévben dr. Hankiss János.

A tanév második felévére 609 hallgató iratkozott be, közülük 73 hittanhallgató, 399 joghallgató, 127 bölcsészhallgató. Az Egyetemi Könyvtár állománya a tanévben 20 956 kötet volt. – A „Mensa Academica” a tanévben a rendkívüli viszonyokhoz alkalmazkodva a szünetidőben is folytatta üzemét.

A rektori munkáról szóló beszámoló kiemeli, hogy: „Az egyetemi építkezések miniszteri biztosa, dr. Kenézy Gyula fáradhatatlanul munkálkodott azon, hogy az orvostudományi építkezésekben szünet ne álljon be”.

1919. március 9-én Kenézy kérte az egyetemi építési bizottság átszervezését, ami felelősebb, szélesebb áttekintésű és hatékonyabb lett volna. Ez helyett a Tanácsköztársaság kikiáltása után az Országos Építési Direktórium vette kezébe az egyetemi építkezések ügyét. Elnök a népbiztosság küldötteként Kenézy Gyula és Korb Flóris, a munkástanács részéről Berger József vasbeton mérnök voltak. A növekvő munkanélküliség kényszerítette a hivatalos szervezetet a klinikai épületek befejezésére.

Váratlan esemény történt 1920 szeptember végén: Kenézyt felmentik a miniszteri bizottságban betöltött tisztsége alól, majd le is tartóztatják. A korabeli újságok támadják őt, főleg a szabadkőművesekkel ismert kapcsolata miatt. Helyére Fábíán Gáspár budapesti főmérnököt nevezték ki. Fábíán már október 28-án részletes jelentésben számolt be az általa vélt hiányosságokról. Az ellenakció nem maradt el: Korb és a gépészmérnök Bánó lemondott. Korb a miniszterhez felterjesztett jelentéssel, Kenézy pedig az egész történetet feltáró részletes igazoló jelentéssel cáfolta meg Fábíán Gáspár állításait. Hatékony érvekkel harcolt az építkezés nagyobb ütemű folytatásáért: „A hála legkedvetlenebb foka, hogy a háborúban miattunk elnyomorodott embertársainkat el ne hagyjuk. A jövő nemzedék gondozása egyértelmű a haza megtartásával”. „Nem csak

szükséges, hanem elodázhatatlan életszükséglet”. „A debreceni egyetem orvostudományi telepe – fejezi be sorait Kenézy – anyagiakban és szellemiekben szinte megbecsülhetetlen tőke”. – Kenézy lelkes, világosan fogalmazott előadása meggyőzte a minisztert, és ennek hatására Kenézy megmaradt a helyén.

Provizórium

A provizórium terve Kenézy javaslatára 1917. november 27-én merült fel. A javaslat szerint az egyes tanszékeket, klinikákat átmenetileg a már meglévő intézetekben, kórházi osztályokon helyezik el. A fizikát és a kémiát Pallagon, az élettant és a kórtant, valamint a gyógyszertert és a közegészségtant a két bonctanon, a klinikatelepi Belgyógyászatot és Sebészetet egy-egy fertőző pavilonban helyezik el. – 1919-ben a terv úgy módosult, hogy igénybe veszik a Bábaképezdét, az Augustus Szanatóriumot, a Városi Közkórházat és az 500 ágyas fertőző barakkot. A Gyermekklinika a Gyermekmenhely épületében működik.

Az akadályozó tényezők miatt az első tanévet 1921 őszén kezdték meg. Az elméleti tárgyak többségét a DEMKE-ben oktatták, az Élettani, a Kórtani és Kórbonctani Intézetet a felvételi épületben helyezték el. A Budapestről áthelyezett Röntgenintézet az Augustus Tüdőszanatóriumában, a Belklinika és a Sebészeti Klinika a városi kórházban kapott helyet. A Szülészeti Klinika a Bábaképezdében, a Gyermekklinika a Gyermekmenhelyben kezdte meg működését. A további évek során az elkészült épületeket 1923–1927 között tudták birtokba venni.

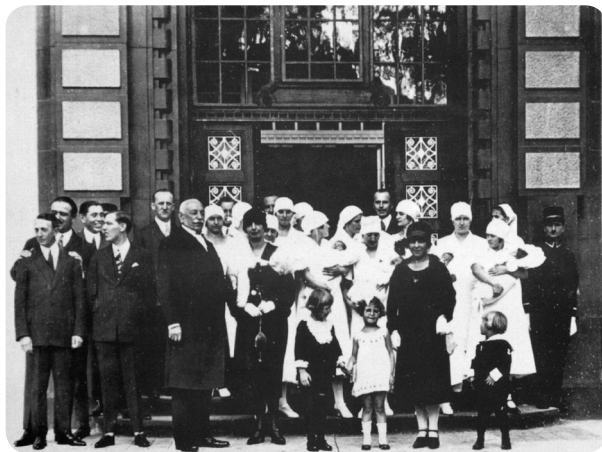
Póttanfolyamok

Kenézy Gyula mint dékán 1919. július 25-én előterjesztést nyújtott be a minisztériumnak: „Mikor a kolozsvári és a pozsonyi egyetemeken is megszűntek a magyar előadások, több oldalról és az ország minden részéből fordultak hozzám szülők és egyetemi hallgatók azzal a kéréssel, hogy vagy kezdjük meg az orvostudományi előadásokat, vagy rendezzünk legalább póttanfolyamokat. Amikor az összeköttetés Pesttel megszakadt, nagyon sok orvostanhallgató maradt Debrecenben és környékén. Ezek is több ízben kértek egyenként is, küldöttségileg is póttanfolyamok rendezésére. Nem térhettem ki a kérés elől. Tájékozódva a jelentkezés száma felől, kiderült, hogy a kolozsváriakon és a pestieken felül eddig 160 orvostanhallgató és 20 gyógyszerészhallgató jelentkezett.” Bernolák rektor és az Egyetemi Tanács örömmel üdvözölte Kenézy javaslatát, és leküzdvé a személyi és egyéb nehézségeket a VKM engedélyével 1919 második felében póttanfolyamokat tartottak.

A Belklinika a Sebészeti Klinika és a Röntgenintézet megnyitása

Debrecen „kultúrünnepét” ismertették a napilapok: 1923. szeptember 23-án ünnepélyesen bejelentették a Belklinika, a Sebészeti Klinika és a Röntgenintézet megnyitását. Orsós Ferenc rektor kiemelte, hogy a mostoha körülmények ellenére „nemzeti továbbfejlődésünket szolgáló klinika épült”. – Klebelsberg iskolaépítő miniszter a debreceni építkezésekben „egy jobb kor hajnalhasadásának a jeleit” látja. „Büszkén mondhatjuk, hogy a tervezők ellent tudtak állni az alkotások legnagyobb ellenségének, a kicsinyességnek”. „A nagyerdőn kialakulhatott egy olyan klinikai telep terve, amely a maga egységességében szinte példátlanul áll, és minden jövő terjeszkedésének tág kaput hagy. Egy valóban modern egyetemvárost építettünk.” Ezt követően Hadházy főispán a megye nevében vette át az intézeteket, Csóka polgármester pedig a város nevében üdvözölte a nagyjelentőségű eseményt.

Utolsónak a Szülészeti- Nőgyógyászati Klinika épületét adták át rendeltetésének 1927 szeptemberében.

Kenézy többekkel a Szülészeti-Nőgyógyászati Klinika előtt

Díszdoktori avatás

Az Egyetem vezetői és más hivatalos szervek már a húszas évek elején szükségét látták annak, hogy kifejezésre juttassák köszönetüket és elismerésüket Kenézy professzornak. Az Egyetem díszdoktorává avatták 1924. május 7-én. A szertartás a Kollégium dísztermében zajlott le. Orsós Ferenc rektor ünnepi beszédéből:

„Hogy ez alkotás a súlyos csapásoktól látogatott nemzetünk jelen szomorú korszakában megvalósulhatott, ezt nagyrészt Kenézy Gyulának köszönhetjük. Nemes becsúvágytól táplált lelkének egész hevületével, fejlődésért lelkesülő szívének minden dobba-

násával a kitűzött nagy cél megvalósításának élt. Kenézy Gyula jól tudta, hogy munkájának ellenértéke nem az a formális elismerés, mellyel kortársai jutalmazhatják. Láttá mindezt a csaknem beláthatatlan hasznot, melyet műve a magyar nemzetre az idők folyamán árasztani fog. A magasztos eredmény tudata volt az a ki nem apadó kútforrás, melyből Kenézy Gyula a lelkierőt merítette, hogy az oly sokszor és oly sok alakban feltornyosuló akadályok ellen újra és újra ostromra kelhessen. A nagy küzdelem fényes sikerének szemtanúi vagyunk. Mi a Debreczeni Egyetem tanárai legjobban tudjuk, hogy méretében herkulési, gyümölcseiben legáldásosabb feladatot oldott meg Kenézy Gyula kollegánk. Egyetemünk Tanácsa ezért a legnagyobb örömmel csatlakozott az orvosi kar azon szándékához, hogy Kenézy Gyula iránti hálóját honoris causa doktorrá avatásával külsőleg is kifejezésre juttassa.”

Dr. Varga Zsigmond a hittudományi kar dékánja felolvasta a fogadalom szövegét. Dr. Belák Sándor professzor, dékán szavai: „Én dr. Belák Sándor egyetemünk Orvostudományi Karának ez idei dékánja, tisztemhez kötött hatalmamnál fogva Méltóságodat egyetemünk szervezése és fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréséül az orvostudományok honoris causa doktorává avatom, és felruházom mindazokkal a jogokkal és kiváltságokkal, amelyek a honoris causa doktorokat megilletik.”

Az avatást követő beszédében Belák professzor többek között a következőket mondta: „A világ haladásának zászlóját azok az egyének tartják kezükben, akiknek megadott az emberiség nagy problémáinak meglátása és megadott, hogy ezen problémák megoldása felé szívós akarattal és törhetetlen kitartással törekedjenek, a lehetőségek határainak bölcs felismerése mellett. És amikor íme meghajolunk parancsoló, alkotó-egyeniséged előtt, üdvözlünk, és azt kívánjuk, hogy Te alkossál továbbra is. Alkossál karöltve fennkölt társaiddal, akiknek baráti kezét szorítva megalkottátok azt, aminek már ma is Európa jár csodájára.”

Ezt követően dr. Tóth Lajos államtitkár és dr. Magoss György polgármester üdvözölte meleg szavakkal az ünnepeket.

Kenézy professzor meghatva mondott köszönetet: „Úgy érzem, hogy az én tiszteletbeli doktordiplomám nem az én törekvéseimnek az elismerése. Vagy legalább nem csak annak elismerése. Sokkal inkább annak a sok hasznos eredménynek a jutalmazása, amelyet a nagyközönség használ és élvez – mióta az orvosi kar is megkezdte működését. Mert nem áll az, hogy 'in magnis et voluisse satis est' [A nagy dolgokban elég akarni is.]. A világ mindig csak az eredményeket látja. Hálás szívvel köszönöm mindenkinek a támogatását, aki csak segítségünkre volt. A legtöbbször tartozom az orvosi karnak. Nemcsak azért, mert a tiszteletbeli doktorságot egyenesen az ő nagylelkűségének köszönöm, hanem főképpen azért, hogy az én gyengéimet mindenkor türelemmel, elnézéssel, szeretettel fogadták. ... Aki csak megfordul a nagyerdei telepen, mindenki a legnagyobb elismeréssel dicsérte annak szépségét, célszerűségét, sőt páratlanságát. Hálásan köszönöm a meg nem érdemelt sok jó indulatot, és kérem ajándékozzanak meg velem még hátralévő napjaimra is.”

Záróokmány

Egyetemi Évkönyv, 1926/27: 19 o.: „Az egyetem 1914. szeptember havában, a világháború második hónapjában három fakultással a Református Kollégium épületében megnyílt. Ugyanabban az évben megkezdődött Korb Flóris építőművész tervei alapján ezen klinikai telep építése, míg az Orvostudományi Kar 1918-ban alakult meg, s működését 1921-ben kezdte meg. A klinikai építkezések előrehaladván, az immár teljesen megszervezett egyetemet a háború utolsó hónapjában, 1918. október 23-án ebben az épületben avatta fel ünnepélyesen IV. Károly király.

Ezen orvoscari telep épületei közül elsőnek 1923-ban a Belgyógyászati és a Sebészeti Klinika, majd 1924-ben a gyermekgyógyászati klinika adatott át rendeltetésének. Az összes többi klinikák és elméleti orvosi intézetek építkezése 1926-ban nyert szerencsés befejezést. Amilyen utólréhetetlen volt Nagy-Magyarország az orvoscari telep nagyarányú megtervezésében, olyan szívósnak, kitartónak és áldozatkésznek bizonyult a megcsontított Magyarország a tervek kivitelében.

Tegye ez a telep működésével nagygyá és nevéssé a magyar orvosi tudományt, szolgálja és fejlessze minden időkbén a magyar orvosképzést, és ápolja a nemzeti újjászületes legfőbb feltételét és erőforrását, a nép egészségét! Isten áldása legyen e művön!”

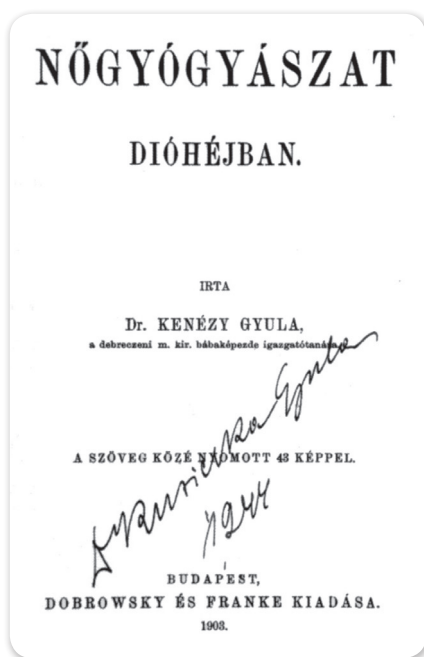
Kenézy szakirodalmi tevékenysége

Megismerve rendkívüli szervező, irányító és építő tevékenységét, csodálattal konstatáljuk, hogy hét szakkönyvet, tankönyvet is írt. Ezek mind a gyakorlat számára íródtak az akkori igényeknek megfelelően.

Elsőként kell említeni a *Bábakönyvet*, a bábanövendékek gondosan összeállított, magas színvonalú tananyagát. Jól kiegészítette a tankönyvet a gyakorlati teendőket részletesen leíró *A betegápolás könyve*.

1917-ben jelent meg *A fertőzőbetegségek* c. kötete. A bevezető oldalon leírja, hogy a minisztérium megbízta, hogy a Debreceni Egyetem Hittani Karán az egészségtant adja elő. „A tanítást nagyon megnehezíti, hogy nincsen kézikönyv. Rászántam magamat, hogy a bajon segítsek. Ennek az elhatározásnak az eredménye ez a kis könyv”. A könyvnek egyik célja, „hogy tanítványaim kezében tankönyv legyen. A másik meg az, hogy a nagy közönséget tájékoztassa arról, amit ma ezek ellen a betegségek ellen tenni lehet.”

Hiányt pótoló *Nőgyógyászat dióhéjban* c. munkája majd a sokkal részletesebb *A nőgyógyászat kézikönyve* (1914). A kötet mind tartalmi, mind didaktikai szempontból magas színvonalú tankönyv, amelynek értékét növeli, hogy ábráit maga Kenézy rajzolta, fotóit is maga készítette. Meglepetéssel olvashatunk olyan gondosan megfogalmazott, részletes leírást, mint pl. a gerincközeli érzéstelenítés módszere, amit a leírás alapján meg lehet tanulni, és amit sokan még évekkel később is, mint új eljárást ismertettek.

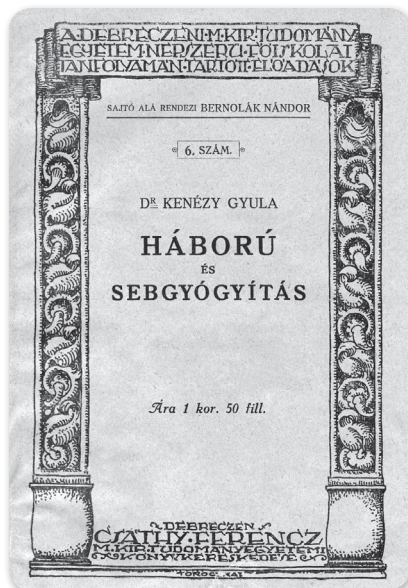

Kenéz könyve

A világháborúban katonai, orvosi szolgálatot teljesített, s az ott szerzett tapasztalataira építve írta meg *Háború és sebgyógyítás* c. könyvét.

Kenéz katonaruhában

Kenéz könyve

Tudományos publikációkat az egyetemépítő professzortól számon kérni, különösen mai szemléletünkkel és napjainkra kialakult követelményrendszerrel természetesen irreális igény volna. Könnyen belátható, hogy a világháború éveiben, majd a trianoni békediktátumot követő évtizedben óriási erőfeszítésekre volt szükség az egyetem felépítéséhez és a legszükségesebb technikai, műszaki, műtéti és egyéb gyógyítói eszközök és műszerek beszerzéséhez. Ezek mellett alig adódott lehetőség arra, hogy tudományos kutatási célokat szolgáló laboratóriumokat rendezzenek, be és műszereket vásároljanak. Kovács Ferenc professzor, Kenézy tanszéki utóda is joggal panaszkodott a harmincas években a kutatási műszerek, eszközök hiánya miatt: „Tudományos munkánkban úgy nézünk ki, mint aki nyakkendő nélkül, kihajtott ingnyakkal jelenik meg csupa szmokingos és frakkos úr között.”

Polihisztor

Kenézy professzor sokoldalú tehetség, igazi polihisztor is volt. Ismerte a könyvkötészetet, a hangszerkészítést (pl. kiváló minőségű hegedűket faragott), a meghibásodott zongorát szétszedte, majd felújítva ismét működőképessé tette, de jól használható távcsövet, villamos gépeket, sőt rádiót is konstruált. Örömet talált a fotografálásban, és jól ismerte a színes fényképezés technikáját, alkalmazását. Szerette az irodalmat és a képzőművészetet. Vendégszeretettel tüntette ki a Debrecenben megforduló művészeket, és házában rendszeres volt a művészek találkozója a város és az egyetem prominens személyiségeivel.

Kenézy hegedűt farag

A professzori villa a Szülészeti Klinikával szemben 1927 elejére elkészült. Elsősorban a professzor családjának lakását rendezték be, de a földszinti legnagyobb helyiség tárgyalóterem, hivatalos megbeszélések céljait szolgálta. Az alagsorban kapott helyet egy jól berendezett műhely, ahol mindenféle kézimunkára, eszközök javítására alkalmas kéziszerszámok mellett, gyalupadot és esztergapadot is elhelyeztek. Kenézy kedvenc időtöltése volt a hegedűkészítés. Szakemberek is elismeréssel illették a kitűnő hegedűket. „Előkelő” elhelyezése volt a villában a két kedvencnek, a kivételesen szép két komondornak.

A Debreczen nevű újság 1927. május 13-i számában tisztelettel számolt be a professzor családjának beköltözéséről. „Ahogy elhagyja a látogató a klinikát, szemben találja magát Kenézy professzor új lakásával. A sors kegyes volt a tudós professzorhoz, akinek megadatott az, hogy évtizedek fáradalmának, harcának gyümölcsét, évtizedek álmainak álmát kőbe faragva láthatja a nap minden órájában: a Debreceni Egyetem Szülészeti Klinikáját.”

Tragédiák

Az újságíró által használt „kegyes sors” csak igen rövid ideig volt jellemző, hamarosan az ellenkezőjére fordult, kegyetlenné, tragikussá vált.

Amikor a Nagyerdőben, ideális környezetben felépült Európa egyik legszebb egyeteme, benne az orvoskarral, a Szülészeti Klinikával, a sikeres évek, évtizedek után egyik sorscsapás a másikat érte. Gégerák támadta meg. Előbb elvesztette hangját, nem tudta előadásait megtartani, nem tudott élőszóval érvelni, vitázni. Több súlyos műtéten esett át, s az egyik műtét alkalmával egészen szokatlan és tragikus módon veszítette el feleségét, hű társát. A gégerák miatt gégemetszést végeztek, az éteraltatás közben aszfixia és szívmegállás következett be. Felesége a műtő előterében – a Szülészeti Klinikán történt a műtét – aggodalommal és izgalommal várta a műtét befejezését. Hirtelen kijött valaki a műtőből és felkiáltott: Istenem, meghalt a professzor úr! Az is lehet, hogy a feleség nem jól értette a szavakat. Kétségbeesve hazaszaladt és a lakásukban öngyilkos lett. Már menthetetlen állapotban találták, amikor tudatni akarták vele, hogy az élesztés sikerrel járt, a férje nem halt meg. A Hétfői Napló (1928. április 16.) arról számolt be, hogy a professzor felesége két és fél napi kínos szenvedés után elhunyt. Röviddel ezután a professzor elvesztette lányát is, szintén tragikus körülmények között.

Munkáját az új klinika épületében csak rövid ideig tudta ellátni. Mind ritkábban és csak a déli órákban sétált át a klinikára. Egyre inkább helyettese, Probstner Arthur adjunktus, később magántanár irányította az intézetet. Kenézy professzor 1930 nyarán nyugalomba vonult. Kiköltözött a villából a Poroszlay úti kis házába, szőlőskertjébe, ahol magára hagyottan, egyedül élt.

Sok tanulsággal szolgál az 1930. május 5-én, közvetlenül a nyugdíjba vonulása előtt felvett bizottsági ülés jegyzőkönyve, amelyen – egyebek mellett – tárgyalták Hüttl pro-

fessor kérését arra vonatkozóan, hogy a Sebészeti Klinika és a Szülészeti–Nőgyógyászati Klinika cseréljen helyet, mivel a sebészetén túlsúlyfolság nehezíti a betegellátást.

A részletes előterjesztésre Kenézy professzor számos adattal és logikus érveléssel bizonyította, hogy klinikáján a betegforgalom nagyobb (három év alatt a sebészet felvett 7747 beteget, a szüléset pedig 8929-et), a gyermekágyasokat az előírtnál 3–4 nappal hamarabb hazaengedik, hogy enyhítsenek a zsúfoltságon. Hivatkozik arra, hogy a szüléset helyigénye jóval nagyobb, mert pl. a házi terhesek elhelyezésére 25 ágyat használnak, akikre pedig a gyakorlati oktatásban elengedhetetlenül szükség van. A bábaképzés a klinika épületében történik, a bábanövendékek bennlakásával. Az is súlyos érv, hogy a két klinika a szakmai igényeknek megfelelő tervek alapján épült (pl. szülőszoba, csecsemőosztály stb.), és egy egyszerű épületcserével nemkívánatos gondok támadnának. – Azt javasolta, hogy az egyetem, illetve a kar vezetői épületbővítéssel elégítsék ki a sebészet igényit.

A bizottság Kenézy érveit elfogadta.

Árvey Sándor, a későbbi tanszékvezető professzor mint kezdő orvos ebben az időben Verzár Frigyes munkatársaként Bázelen dolgozott, és egy alkalommal, amikor 1930 őszén itthon járt, meglátogatta a magára maradt professzort. Így számol be a látogatásról:

„Ott ült szegény Kenézy professzor szép kis kertjében, karosszékében, s mellette feküdt szép magyar komondor kutyája. Életemben akkor láttam először elérzékenyülve, amikor kezét kutyája fejére tette, s tőlem búcsút véve alig hallható hangon suttogeta könnyekkel a szemében: látod, a Bodri megmaradt nekem, ő mellettem van, s ő nem is fog elhagyni soha.” ... „Így élte szörnyű csapások súlya alatt életének utolsó esztendejét, így halt meg magányosan, mindenkiét elveszítve, mindenkitől elhagyatottan az az ember, aki egész életét másoknak szentelte.” 1931. november 26-án halt meg.

Temetési szertartás

A Debreczen, Keletmagyarországi Napló többek között így adott hírt haláláról (november 27): „Egy tragikus élet zárult le tegnap. Kenézy Gyula nincs többé”. Két nappal később ugyanez a napilap részletesen beszámol a gyászszertartásról. „A hűvös idő ellenére ezek és ezek mentek el a temetésre, hogy végbúcsút vegyenek a szív és a tudás emberétől.” – Az ősi kollégium dísztermében ravatalozták fel.

Az Egyetem nevében Neuber Ede rektor mondott búcsúbeszédet. „Mély szomorúsággal szívünkben álljuk körül ezt a koporsót, mely örökre magába zárta annak a férfinak a halandó porhüvelyét, akinek kétség kívül hervadhatatlan érdemei közé tudható be, hogy a Tisza István Tudományegyetem Debreczen városában nyert elhelyezést.” „Szellemed már egy negyed századdal ezelőtt, 1906 őszén megálmodta a Nagyerdő tünneményes álmát, tündérregéjét, a Debreceni Tudományegyetemet....Aranybetűkkel írtad be nevedet Debreczen város történetébe...”

Az orvosi fakultás nevében Bodnár János dékán búcsúzott: „Íme megvalósult szép terved és most gyönyörködhettél volna benne. Ravatalodat könnyező szemekkel álljuk körül. ...Szeretett Gyula bácsi, álmodjal csendben.”

A szertartás ezen első része után a koporsót a Nagytemplom előcsarnokában ravatalozták fel ismét, majd hatalmas gyászmenet kísérte a Szent Anna utcai temető felé. A sírnál a koporsó mellett a már kinevezett tanszéki utód, Kovács Ferenc professzor is búcsúzott: „Hálás köszönettel kell adóznom még tanszékbeli elődömnök, Kenézy professzornak is, aki ezt a gyönyörű intézetet megalkotta, a legmodernebb igényeknek megfelelően felszerelte, maradandó emléket emelve benne alkotó géniuszának. A Te jótékony munkád gyümölcsét élvezzük most...ígéretet teszek, hogy az intézet, amelyet átvettem, emlékedet híven őrzí”. Hamvait exhumálva, a Debrecen város által adományozott díszsírhelyen temették el 1954-ben, a Nagyerdőn időközben létesült köztemetőben.

Neuber Ede rektor az Orvosi Hetilapban, (75. 1159, 1931. december 3.) is méltatta a nagy halott érdemeit: „Kenézy Gyulával az Alföld szívében hatalmas energia pusztult el; elvesztése mindenütt osztatlan gyászt és bánatot hagyott maga után. Hogy mit vesztett Kenézy Gyulával a Tisza István Tudományegyetem, az alföldi diákság, a magyar kultúra, tudomány és szenvedő emberek, azt csak mi tudhatjuk igazán, akik életét és munkásságát közvetlen közletről szemlélhettük. A Gondviselés arra szemelte ki, hogy az Alföld szívében, Debrecenben a Nagyerdő zúgó lombjai között a Tisza István Tudományegyetemet megalkossa, mely mindenkor büszkén fogja hirdetni nagy és áldozatkész teremtő szellemét”.

„Alkotóerejének zenitjén kapcsolódik be az egyetem felállításának hatalmas eszme körébe. Debrecen törvényhatósági bizottsága 40 tagból álló bizottságot küld ki, élén Kenézy Gyulával a felállítandó egyetem előkészítésére. Ezzel a súlyos munkával másfél év alatt elkészül: hírlapi cikkeket, memorandumokat ír, tájékoztatja az illetékes tényezőket, előadásokat tart, szabad iskolát szervez, s ezt mind azért, hogy az Alföld tüneményes álmát, a Debreceni Tudományegyetemet megvalósíthassa.”

„Sírján lángbetűk hirdetik nekünk, akik őt szerettük, és a jövő generációknak: non omnis moriar! [Nem halok meg egészen!]”

Kenézy nyughelye

Dr. Kenézy Gyula egyetemünk első orvosprofesszora, második rektora, arany béttükkel írta be nevét nemcsak Debrecen város, hanem az egyetem történetébe is. Az 1918–1919. évben az Orvoskar dékáni tisztét töltötte be, 1920–1921. évben az Egyetem rektora, 1921–1922-ben prorektora volt, 1924-ben az Orvostudományi Kar honoris causa doktorává avatták. Csodálatra méltó tehetséggel és szorgalommal teljesítette az önként vállalt és rászabott hatalmas feladatokat. Nem a saját karrierjét építette, nem anyagi megfontolások vezették munkája közben, nem a meggazdagodás lebegett szeméi előtt, hanem a segíteni akarás, a szociális elmaradottság mérséklése, az elmaradott egészségügyi helyzet gyökeres megváltozása új bábaképezdével, új szegényházzal majd ezek betetőzéseként az egyetem, az orvosi fakultás megeremtésével. Az akkori jelenkor és a jelenlegi utókor bámulattal adózott és adózik az emberfeletti teljesítmények előtt. Ugyancsak csodálni lehet azt a lelkiemelőt, amellyel élete utolsó éveiben a sorscsapásokat türelemmel és bölcs megadással viselte. Mindezt éreznie kell az utókor emberének, különösen akkor, amikor az egyetem, a Klinikatelep területére lép, vagy síremléke mellett áldoz emlékének.

Forrásmunkák

- ÁRVAY Sándor, *Kenézy Gyula*, Orv. Hetil. 118. 2977–2979, 1977.
- BARABÁS Lajos, *In memoriam Kenézy Gyula*, Orv. Hetil. 101. 715–716. 1960.
Beszámoló az 1918–1919, 1919–1920. tanévről, Kézirat.
- FÉSŰS László, *Kenézy Gyula sportvezetői tevékenysége*, Előadás a Kenézy Emlékülésen, a Megyei Kórházban. Debrecen, 2012. november 18.
- JUHÁSZ Imre, *Kenézy Gyula a szervező orvosprofesszor (1860–1931)*, Hajdú-Bihari Napló, 1975. november 2., 13. oldal.
- JUHÁSZ Imre, *Hajdúszoboszló nagyjai*, In: Dankó Imre (szerk.), *Hajdúszoboszló monográfiája*, 1975. 684–686 oldal.
- KAPUSZ Nándor, PETROVICS Alica, VÁSÁRHELYI Ferencné, *Kilencvenéves a debreceni orvoscépzés*, Debrecen, 2008.
- LAMPÉ László, *Dr. Kenézy Gyula (1860–1931)*, A Debreceni Orvoscépzés Nagy Alakjai. 5. füzet. 1994.
- NEUBER Ede, *Kenézy Gyula 1860–1931*, Orv. Hetil. 75. 1159, 1931.
- OROSZ István, ifj. BARTA János (szerk.), *A Debreceni Egyetem Története 1912–2012*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012.

A képek dr. Batár István fotóarchívumából származnak.